

Georg Kühlewind Alapítvány

Hetvennyolcadik hírlevél

Tisztelt olvasó! Ismeri a különböző újságok helyreigazítási rovatát? Itt most – ugyanazon a helyen, ugyanazzal a színnel – ez következik. Titkos informátorunk ugyanis pontatlanul tájékoztatott: *Zsellér Gyula 2022. február 6-án nem 85, hanem 86 éves volt.* Erről maga az érintett nyújtott tájékoztatást. Elnézést kérünk tőle, de ez nem akadályozhat meg minket abban, hogy ha utólag is, de 86. születésnapján is a legjobbakat kívánjuk neki. Isten éltesse!

Alapítványunk 78. hírlevelében válogatást olvashatnak *Székely Magda* verseiből. Ezt vezeti be Székely Magda életének meghatározóan fontos személyes története, amit *Éden* című könyvében mesél el az őt kérdező *Mezei András*nak, aki gyermekkoráról, a gyermekkor „édenéről” kérdezi őt. A hírlevelünkben olvasható szöveget e sorok írója állította össze a költő válaszaiából. A budapesti Belvárosi Könyvkiadónál 1994-ben megjelent könyv oldalait római számokkal jelölték. A visszakereshetőség érdekében az egymást követő nagyobb, különálló egységek után zárójelben ugyanezt a jelölést alkalmaztuk.

Fenyő Ervin

*

Székely Magda

(1936-2007)

„– Anyaemléked? – Ez az egyik fő lelkifurdalásom. Alig van anyaemlékem, mert ellene neveltek. Mert ő nem jött csónakázni, és nem jött kirándulni. Ő teljesen városi ember volt, városi család voltak. Nem is bírt jól járni, azt hiszem, azért pusztult el annyira könnyen. Meg aztán itthon is hagyta a jó bakancsát, merthogy anyagi család voltunk, tehát amikor őt elvitték, akkor nemcsak a jegygyűrűjét hagyta itthon, de nem vette fel a csináltatott, csodálatos jó bakancsát sem (amit sokáig hordtam, most is itt van a szekrényemben, örököltém), hanem valami isten tudja milyen cipőben ment, amiben nyilván nem lehetett járni. Hát biztos gyorsan tönkrement, szegény, az erőltetett menetben, a Bécsi úton. – Olyan emléked nincs, hogy átkarolod anyád nyakát? – A kezére emlékszem. Arra, hogy irtó nagyokat csípek bele. Akkor annyi idős voltam, amikor még nem tudja az ember, hogy másnak fáj. Lepkéknek is kitéptem a szárnyát, és nem érttem, hogy az mért baj. Arra is emlékszem, hogy csípéseimtől rögtön elkékült anyám keze. Nagyon szép fehér keze volt. És hogy hagyja. Nem mondja, hogy ne csináljam. Meg arra is emlékszem, hogy beteg voltam, ő elment, nem tudom, hogy akkor még dolgozott-e, vagy csak lement bevásárolni – én meg feküdtem lázasan. Akkor amíg beteg voltam, mindennap járt nekem tőle egy pici ajándék. Lehetett egy kis körömnyi elefánt – apró dolgok. Soha többé nem volt nekem jó betegnek lenni. Ez jó volt. Betegnek lenni, akkor éden volt.” [xviii-xix oldal] „– Mikor vitték el édesanyádat? – 1944. november 14-én. – Harmadikos voltál? – Másodikos, de már tudtam olvasni. [...] – Féltél a deportálástól? – Sokat szorongtam addig, de olyasmitől, ami igazán fenyegető, nem féltém. Akkor se féltém, mikor odaálltam a rendőr elé, hogy ne tessék az anyukámat elvinni! – Ez hol történt? – Az adott csillagos ház földszintjén. Ahová le kellett menni gyülekezni a lakóknak, akik közül

aztán válogattak. Egy rendőr, egy nyilas, ahogy szokás volt. Én nem tudtam akkor a pénz értékét, főleg azt nem tudtam, hogy a fillér és a pengő milyen viszonyban van egymással, tehát azt hittem, hogy húsz fillér az több, mint egy pengő. No most apám akkor két pengőt akart adni a rendőrnek. Egyszer, még akkor, kicsi koromban, '45-ben, egy másik gyereknek elmeséltem, hogy mi történt az anyukámmal, és hogy pedig apukám két pengőt adott. Elröhögte magát. Persze, ebben a két pengőben nemcsak apám smucigsága van benne, hanem az is, hogy nem tudta, mire megy ki a dolog. Nem tudtunk semmit. Azt sem, hogy életről-halálról van szó. S miután nem vált be a pénz, amiről én nem tudtam, hogy mennyi, ezek után álltam oda a rendőr elé, aki céklapiros lett. Könnyes lett a szeme. Tehát feltehetőleg én egy megható jelenet főhőse voltam, ő pedig már elengedte volna anyámat, de akkor érkezett oda ordítva a nyilas, és visszaterelte anyámat a sorba. Mennie kellett. Ment. Lelkifurdalásom volt, van anyám miatt, mert hogy elpusztult, abban nagyon sok része van annak is, hogy mondjam... Hát mindenképpen bele lehetett pusztulni, persze, de van egy olyan érzésem, hogy nem is nagyon akart élve maradni. A házasságát tönkretették. A gyerekét elvadították tőle – és ez én voltam. Márta nényével ment el, aki, miután ifjúságában valamikor szült egy törvénytelen gyereket – amit persze nem volt szabad tudni, de mi, gyerekek azért csak valahogy megtudtuk –, örült ájtatos lett, és mást se mondott folyton, mint hogy ami Isten akarata, abba bele kell nyugodni. Attól tartok, hogy anyám mellőle már csak azért sem szökhett meg, de hát ő amúgy se szökött volna, mint ahogy én is olyan vagyok, mint ő, és én sem szöknék. De mégis, ez örök lelkifurdalásom, azért, mert hagytam magam akkor ő ellene fordítani. Odaállok anyám elé, és azt mondom: »mi Székelyek nem olyanok vagyunk, mint ti, Bergidák«. Bergida anyám pedig moccanatlan arccal néz vissza. Persze, hát papagájként mondtam. Egyszer megkérdezték, hogy kit szeretsz jobban: apukádat vagy anyukádat? Mondtam: anyukámat. És akkor kínos csend lett. Megmagyarázták nekem, hogy ilyet nem illik mondani, hanem azt illik mondani, hogy egyformán. És azontúl mindig azt mondtam, hogy egyformán. Nem éreztettem vele, hogy mennyire szeretem, és sose tudta meg, hogy a hiánya mit okozott nekem.” [xxxii-xl oldal] „Anyámat november 14-én vitte el a razzia, a Bécsi úti halálmenetbe. Két levelezőlapot írt még: »Segítsetek!« Valaki, aki visszaszökött, és fölkeresett minket, elmondta, hogy december 6-án a határon még látta. Nem tudom, aztán mi történt vele. Ha nem az úton, akkor egy ausztriai lágerben pusztulhatott el, talán Bergen-Belsenben. Ha elért odáig. Mi itt Budapesten november második felében valamikor beköltöztünk egy svájci védett házba: Tátra utca 14.” [xliii. oldal] „– Amikor anyámat elvitték, akkor azt élesben éltem át, úgy, mint egy felnőtt. Arra emlékszem, hogy mint egy örült rohanok föl és ki az erkélyre, mert azt hittem, hogy ott viszik őket a Gyöngyház utcán, ami valahol a Visegrádi utca felé torkollik ki aztán – és hosszú ideig állok. A Csáki utcán vitték el őket. Sose láttam többé. [...] – Sorakozó az udvarban? – Nem udvar volt, hanem a lépcsőház alja. – Ahol odaálltál a rendőr elé? – Ahol odaálltam a rendőr elé. – Mikor a nyilas mégis elvitte őt, még megölelt, megcsókolt? – Nem. Elrángatták! Hát éppen ez az! És azért rohantam az erkélyre, mert nem búcsúztunk el. Azt nem gondoltuk, hogy ez végleges dolog, hiszen nem tudtuk, mi történik. Évekig vártuk vissza. Egyszer apámmal a Mancsi hídon mentünk át Budáról Pestre '45, '46-ban, és tudod, úgy volt, hogy az egyik járdán – fájárda volt még – a Pest felé tartó gyalogosok mentek, a másikon a Buda felé menők. Mi úgy mentünk a Pest felé vivő oldalon, hogy néztük a Buda felé vivőt, hogy nem most tart-e épp anyám Budára, el ne kerüljük egymást. Sose búcsúztam el tőle, és ezért álmodhattam évekig, amit nyilván sokan, hogy egyszer csak becsönget, meg hogy eddig azért nem jött meg, mert az emlékezetét veszítette, vagy olyan helyen volt, ahonnan nem jöhetett haza előbb. Iszonyú boldog álmodok voltak, olyan is volt, hogy becsönget, és nem ismer meg, de még ez is boldogság... Rengeteget sírtam akkor, minden éjszakát félig átsírtam „45-től fogva évekig.” [lxxii-lxxvii oldal]

Hogy tűz ne hulljon

B. I. emlékének¹

¹Benoschofsky Imre (1903-1970) 1960-tól haláláig országos főrabbi. Székely Magda így vall róla a *Szombat* című folyóirat 2002 februári számában: „Én hívő vagyok, harmincvalahány évesen lettem az. Valójában a Benoschofskyn múltott. Választott zsidóság az anyém. A családom egyáltalán nem volt vallásos, tehát én kerestem magamnak, vagy a sors hozta úgy, már nem is tudom. Négy éves koromban Benoschofsky megsimogatott egy sátoros ünnepen, és erre végig emlékeztem, amíg a bujkálásom alatt állandóan megkeresztelkedésre akartak kényszeríteni. Rémes volt, mert féltem, hogyha nem teszek eleget, kirúgnak, de semmiképpen nem akartam megkeresztelkedni. Nagyon vad zsidó voltam, érthető módon. Aztán újra Benoschofsky lett a hittantanárom, ami nagy szerencse volt. Jártunk hozzá széderre, beszélgetésre, Talmud-Tórára; amit tudok, tőle tudom. Csodálatos ember és pedagógus volt.” („*Óvakodjon azoktól, akik sokat írnak!*” Várnai Pál beszélget Székely Magdával)

A mindenektől elhagyott
csontok fölött magam vezeklek.

Mert szólottak a koponyák,
s én rendeltettem őrizetnek.

Ezékielhez szólt az Úr,
és válaszolt a bizalomra,
és húst növelt a csontokon,
s feltámadott a hekatomba.

Én kérdezek, de nincsen Úr,
hogy én helyettem válaszoljon,
s nem lakik bennem hatalom,
mely élő húst növel a csonton.

Kinek mindenre joga van,
az mihez kezdhet e jogával?
S kinek bocsássa meg a bűnt,
melyet senki el nem vállal?

Gyökértelen is felszökik
a bizalom törékeny szára.
Az igazakat számolom,
hogy tűz nem hulljon Szodomára.

Kőtábla

1

Iszonyú volt régen. Kemény
törvények buktak és születtek.

Lobogott élő szózata
kőtáblának és feszületnek.

A hasadozó ég szava
próféták csontjaiba vágott,
tűzoszlopok és víziók
ragyogtatták a pusztaságot.

Ma iszonyúbb. Jónás mikor
futott a szótól, tudva tudta,
melyik a hang, melyik a hús,
melyik a város és a puszta.

De ma Tarsis és Ninive,
mint két tojás, egyforma város:
ki tudja, hogy menekül-e,
vagy most ért el feladatához?

Mert megritkultak az egek,
isten szó senkit nem öklel.
Hadakozunk, és nem segít
ma senki fényes hirnökökkel.
Nekünk kell tudni egyedül,
testünk mulandó, kén és foszfor,
s ha késlekedünk szólni,
a föld s az ég is velünk pusztul.

2

A homokpuszta közepén
ételem ritka fű és sáska.
Füleből régesrég kihalt
a tengerpartok csattogása.
Nem nyelt el a hal. De a föld
a kedvemért mannát se termett.
Fölöttem égő korona,
a nap kemény tüskéi vernek.

Szavam száraz, mint ez a táj.
Mert ki a népet attól óvja,
ami majd eljön, biztosan,
ha addig meg nem tér a jóra,
az még segíthet. De aki
maga mögött az iszonyattal
a megtörténtet hirdeti,
annak már nincs tennivalója.

Én minden éjjel csontmezők
fölött virrasztok. Néma oltár.
Mind rámmered. Nincs szigorúbb
a megvalósult víziónál.
Mert rámmered, és kényszerít,
s ki erre egymagam maradtam,
szólnom kell. Semmisem segít,
de ne maradjon kimondatlan.

Az ítélet

Nem enyhülhetek, mert helyettük élek,
akikben többé nem kelhet bocsánat.
Ők nem változnak. Mind föld a követ,
úgy viselik a mozdulatlan vádat.

Tavaszdodik. Én eszem és növekszem.
Az eleven hús élőhöz hajolna,
kapaszkodnék a létező világhoz,
mint növény a karóra,

de úgy kell élnem, könyörtelenül
és enyhületlen, ahogy ők halottak.
Meg kell maradnom, mint földön a kő,
igazságukban meg nem ingatottnak.

Heged a föld, kihaló helyük
a születőkkel lassan megtelik,
minden nyomukat benövi az élet.
Magam vagyok az utolsó ítélet.

A kárhozott

Létük határán áthajoltak
a hegytetőig, ahol laktam.
Láttam fenyőfatestüket,
és biztonságos áhítatban
érintettem bő köntösük
érc-sodró, eleven szegélyét.
Nagy szárnyak érdes tollai
jártukban homlokomat érték.

Mikor zuhantam, és az ég
falai zúgtak körülöttem,
s a meghasadó levegő
sebes küllőibe ütődtem,
még láttam fénylő sarkukat
megvillanni a hegygerincen,
aztán lassult a zuhanás,
s a vizek aljára keringtem.

Elfeketedő testemet
vak pernyeként viszi az áram,
az olajos, ásványi víz
emelget sűrű kosarában,
s míg a kopár, éjféli tenger
üteme harsog szakadatlan,
kihallom szárnyaik zaját
az eltávolodó magasban.

Jób

Mert fiaim és lányaim
elégtek, és velük a sátor,
és gyötrelmé lett a testem
a sátán undok ótvarától,

s barátaim, az igazak
– mely ártatlan életem érte –
közömbösen bölintanak
a nem érdemelt büntetésre, –

nem ezekért, nem ezekért
szakadott fel a vád belőlem,
hiszen én nem jutalomért
éltem úgy, ahogy éltem.

De lehet fiam kétszerannyi,
épülhet fényesebbre házam,
s felébredhet a bűntudat
Bildád-, Cófár- és Elifázban,

én már tudom: nem őriz Úr,
s mi most elért, lecsaphat ismét.
Födelem alá mindörökre
beköltözött a védtelenség

Szánalom

Zsugorodik szegény gonosz,
csak rongycsomó, már nincsen arca,
lohol egyedül, magyaráz,
undorító sérelme hajtja,

kijár többféle kárhozat
neki, de irgalomért házal,
és nincs számára irgalom,
ami övé, viszi magával.

Ha volna, aki tartozik
neki akár garasnyi jóval,
egy pillanatra szánja meg,
és legyen övé az a sóhaj.

A pusztában

Jó otthon ez a sivatag,
annyit mutat, amennyit adhat.
Fát nem fakaszt, s a kaktuszok
levelei le nem lohadnak.

Nem éhezem, nem szomjazom,
elindulok mégis utamra,
s addig megyek a homokon,
míg rálelek az én Uramra.

Meg kell találnom valahol,
hiszen szava hozott idáig,
s ha már számomra szava volt,
valahol megvagyon a Száj is,

mert igazságom súlyai
tűrhetetlenek egymagamnak.
Elevenen elszáradok,
de csontjaim felé mutatnak.

Zsoltár

Az én Istenem elhagyott
hazugság lakja számat
már minden tettem tettetés
minden szavam gyalázat

Tapogatózom fülelek
szimatolok hiába
világtalan világba vet
egy érzékszerv hiánya

Könyörgök én ügyefogyott
vonj Árnyékodba engem
segítsd le rólam súlyomat
adj részt az enyhületben

Főnix

Féktelen és mértéktelen
a földet a gonosz uralja.
Az Úr egy jelben sincs jelen,
egy szót se ír többé a falra.

A bizonyosság hamuja,
melyből mégis kikel a főnix,
s még megnevezhetetlenül,
de fényesen kifejeződik.

Albigens

1
Az első tiszta mozdulat
aztán kilóg a lópata
tehetetlenül sorvad el
az angyalok pillanata

Mert az igazon győz a rossz
a rosszon győz a rosszabb
mivége mégis ellene
mondani a gonosznak

2

Mikor a jóra semmi jel,
jel nélkül is indulni kell
az egyre sürgetőbb sötétben,

amíg kigyúlva, mint az ablak,
magam világítok magamnak.

Ítélet

Leomolván az idők, mint a várak,
napján a végső elszámoltatásnak,
mindkét oldalon ugyanazok állnak.

Egy szín alatt a jók, a rosszak,
szorongatókon a szorongatottak
enyhületlen egymásba rajzolódnak.

Pedig törekedve hiába
minden idom külön kiválna,
vissza enmaga térfogatába.

De nincs hely ott hiú törekedésre,
nincs mód kitérni a kiterjedésbe,
a bűn kényelme végleg visszavéve.

Ott nincs gonosz már továbbindulóban,
a készületlen kívülebb lelobban,
emlékezete elmarad a porban.

Ott csak a jó az, ami súlya nélkül
felsorakozva útra kelni készül,
a gyöngye híd csak egy hívásból épül,

ha majd beteljesedve
oldalról, áradnak egyre,
a fényből másba, fényesebbe

Hívás

Mert arra készült, hogy kivédené,
ha tán a többi újra nekitámad,
s a gyűlöletet vállalta urának,
bár tudta: él a legbelső alázat,
s szive kezdettől a szereteté.

S azt kapta végül is feladatának,
hogy két vállával tartsa meg a házat,
mely egykor ráomlott és betemette;
túlélte és vallotta, nincs bocsánat,
s keményen állott a romnak felette.

– Én sokat nem tudok, és erőm is csak annyi:
próbálok a hívásnak szót fogadni,
mert hívást hallok én, s ha újra ellenemre
fordulnak a falak, ha újra betemetne,
hát úgy legyen, ha újra ellenem dől.

Én lemondottam minden védelemről.

A másik

A másik gyorsabb. Övé a vita.
Érveit könnyű váltogatnia.
De folytonos diadala felett
vár irgalommal az egyetlen egy

Súlytalanság

Alig valami dönti el
hogy ide vagy oda
kis mozdulatok súlytalanság
állapota

Alig valami ki a bátor
és ki a gyáva
honnét mégis a helyzetek
végső világossága?

Béke

És én ki vagyok Igen eddig
Most mintha nem
Világosság váratlanul
most mintha Istenem

Ami eddig mozdíthatatlan
most vége
most végetért a háború
most itt a béke

*

*Leüthetsz. Én nem ütök vissza.
Az én kezem gyöngé a rosszra.
A hulló test helyén leüthetetlen
erősen áll az én igazi testem.²*

² Cím nélküli mottó Székely Magda *Ítélet* (Szépirodalmi Könyvkiadó, 1979) c. kötetében.